

Rajk

Working Papers

2015/2016 ősz

Rajk Working Papers

2015-16 ősz

Tartalom

Előszó.....	2
Kína új csodái: a feltörekvő Huawei, Lenovo és Xiaomi	3
Do nuclear weapons matter? A network analysis	8
Hogyan lesz a kőolajból pulóver?	10
„Miről is beszélünk?” Diskurzus az iskoláról, nemiségről, formáról és módszerről.....	13
A KGFB piacának változásai a jogi környezet megváltozásának esetén (kivonat)	20
Risk, a New Era of Security.....	27

Előszó

A Rajk László Szakkollégium kiemelt célja, hogy szakmailag magasan kvalifikált, társadalmi kérdésekben megalapozottan véleményt formáló társadalomtudósokat, közgazdászokat és üzleti szakembereket képezzen. Az intézmény az egyetemi oktatást kiegészítő, széleskörű szakmai rendszere lehetőséget biztosít az elmélyült és színvonalas szakmai munkára és a kollégisták szakmai fókuszának szélesítésére.

A Rajk Working Papers célja, hogy bemutassa a Kollégiumban folyó szakmai munkát. A kiadvány egyfajta körképet kíván nyújtani azokról a területekről, amelyek az aktuális tagságot foglalkoztatják. Egyrészt e körképtől a szerkesztők a kollégisták egymás szakmai érdeklődésének mélyebb megismerését remélik; másrészt a kiadvány egy betekintést is nyújt a Rajk szakmaiságába, demonstrálva ezzel nyitottságát, valamint a társadalomtudományi közéletben való aktív szerepvállalásának lehetőségeit. A Working Papers-t alkotó szakmai összefoglalók alapját a jelenlegi szakkollégisták adott félévi szakmai munkája, vagyis a kurzusokra írt beszámoló dolgozataik, a Tudományos Diákköri Konferenciára készített munkáik, illetve egyéb tanulmányok adják.

Az első kiadvány e célokhoz hűen lett szerkesztve. Olvashatunk olajiparról, terrorizmusról, tudományfilozófiáról, biztosítási- és okostelefon-piacokról vagy akár a nukleáris fegyverkezésről is. E témaköröket a kollégisták különböző műfajban, más-más módszertannal dolgozták fel, így eredeti munkákat is meleg szívvvel ajánljuk az érdeklődő Olvasónak.

Kína új csodái: a feltörekvő Huawei, Lenovo és Xiaomi

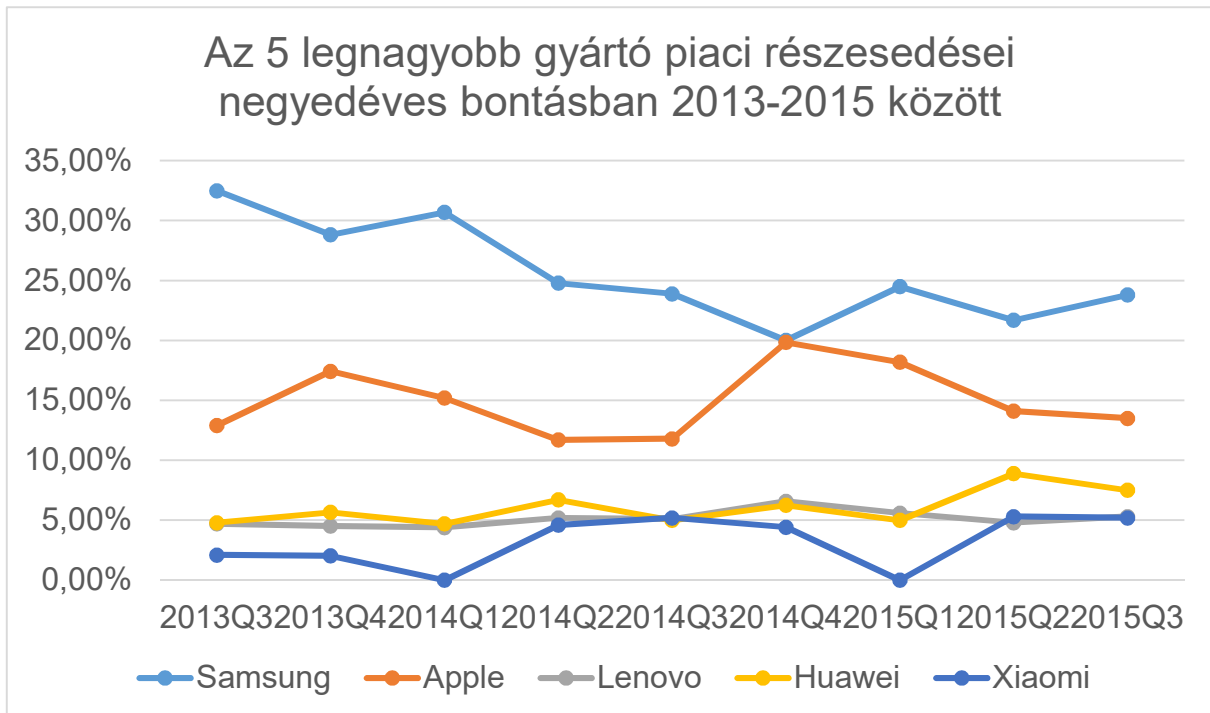
Bíró János

Három évvel ezelőtt az okostelefonok piacán elindult egy változás, amelyben több kínai okostelefonokat gyártó vállalat robbanásszerűen került vezető pozícióba a piacon és jelenleg is az 5 legnagyobb részesedéssel rendelkező vállalatok között van. A dolgozat arra tesz kísérletet, hogy az elmúlt néhány évben az okostelefon piacon bekövetkezett kínai térhódításra adjon egy lehetséges magyarázatot piacszerkezeti fogalmak és keretrendszer segítségével.

A dolgozat első fejezetében az elemzési keret alapfogalmainak letisztázásán túl a releváns piacot próbálta meghatározni, amelyhez a hipotetikus monopolista tesztet (SSNIP) vette segítségül. Ennek a gondolat kísérletnek a lényege, hogy meg kell találni azt a kellően legszűkebb termékkört, amely ha egy vállalat (a hipotetikus monopolista) irányítása alá kerülne, akkor tartósan tudna-e árat emelni és ezzel profitot növelni a monopolista anélkül, hogy a fogyasztók más termékekre térnének át. Ha ez a feltétel teljesül akkor a vizsgált termékkör egy releváns piacot alkot. (Carlton & Perloff, 2006, 661-664 o.)

A kísérletet a csúcskategóriás telefonoknál kezdte, amit hardware minimumok felállításával határozott meg, azonban ez nem bizonyult releváns piacnak a kategóriák között alacsonyabb szintre átváltás miatt. Így az árkategóriákban és teljesítménykategóriákban lévő aszimmetrikus keresleti helyettesítés helyettesítés miatt továbbgondolva a releváns piac legszűkebb termékkörét, a regionális piacokat vizsgálta a dolgozat. Azonban ez sem felelt meg az internet és az e-kereskedelem elterjedése miatt, mert az utóbbi időszakban ez szinte teljesen lebontotta a regionális korlátokat ezen a piacon. Az elemzés végére a releváns piac a teljes globális piac lett, amelynek szegmensei között van átjárás, azonban ez aszimmetrikus és könnyen korlátokba ütközik.

A releváns piac megtalálása után a piac struktúrájának és változásainak vizsgálatába kezd a dolgozat melyhez a következő ábrán látható adatokat használta.

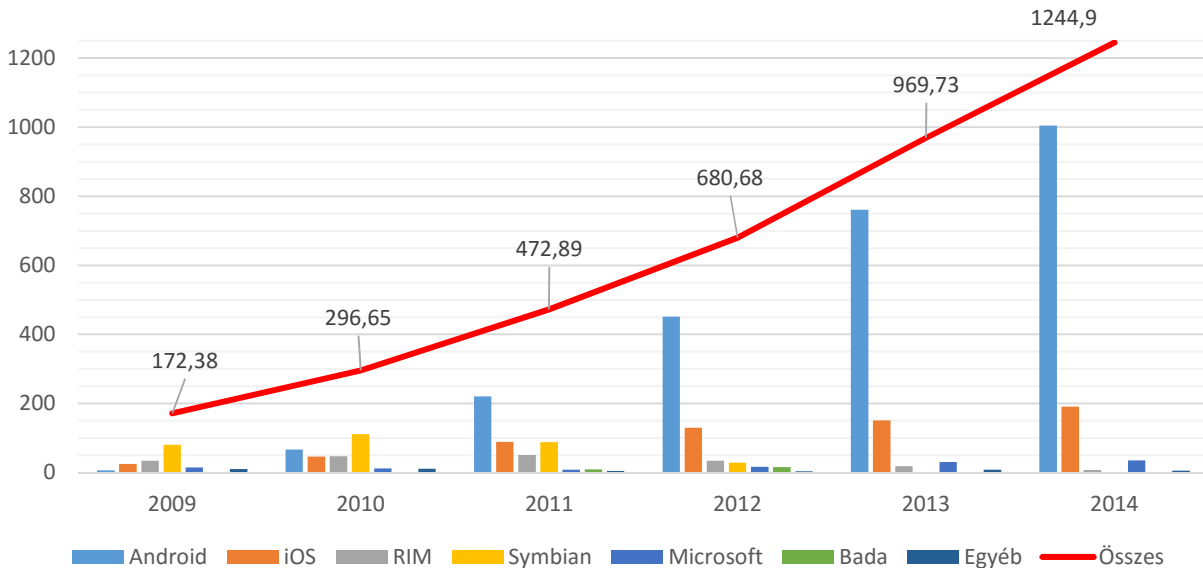
1. ábra Az 5 legnagyobb gyártó piaci részesedései negyedéves bontásban 2013-2015 között Forrás: (Statista.com, 2015b)

Az okostelefonok piaca egy erősen koncentrált piac mivel a piaci részesedések jelentős része (közel fele) 3 nagyvállalat kezében van. A piac berendezkedése az oligopol piachoz a leghasonlóbb, aminél néhány nagyvállalat versenyzik, a piaci erőn is együtt osztoznak és stratégiai interakcióban vannak egymással. (Carlton & Perloff, 2006, 35.o)

Ezen a piacon ahogy az ábrán is látszik az 5 legnagyobb vállalat a Samsung, az Apple, a Huawei, a Lenovo és a Xiaomi. Az ábrából a következőkre lehet jutni: a két legnagyobb játékos az Apple és a Samsung akik egymás legnagyobb versenytársai, mivel a piaci részesedéseik alakulása erős negatív korrelációban áll egymással. Ez a gyakorlatban annyit jelent, hogy amikor az egyik részesedése növekszik a másiké pedig kvázi ugyanakkora mértékben csökken. Az ábra másik blokkja a három kínai vállalat akik elkülönülve alacsonyabb részesedéssel bírnak de náluk is megfigyelhető ez a verseny. Az érdekes ami bizonyíthatja, hogy ezek egy piacon mozognak, az amikor azt látjuk az ábrán hogy a versenytársak pl. az Apple és Samsung esetében nem ugyanakkora a két vállalat részesedésének változása, ekkor vizsgálva láthatjuk, hogy a kínai vállalatok is vesznek el a részesedésből. Erre konkrét példa 2015 második negyedévében történő csökkenés az Apple és Samsung részesedésében.

Az okostelefonok piaca egy viszonylag fiatal piac ugyanis 2007 óta beszélünk egyáltalán okostelefonokról amikor az Apple piacra dobta az első Iphone-ját, ami az első okostelefon volt. Azóta a piac mérete ugrásszerűen növekedett évről évre, az idei év (2015) az első amelyikben lassul a növekedése. (Latimes.com, 2015)

Az okostelefon eladások operációs rendszerekre lebontva 2009-2014 között (millió db)

2. ábra Az okostelefonok piacának növekedési trendje és az eladott mennyiségek alakulása operációs rendszerekre lebontva 2009-2014 között. Az adatok millió darabban értendők.

Forrás: saját ábra, (Statista.com, 2015a) adatai alapján

A piac növekedése mögött számos tényező állhat, ebből a dolgozat kettőt említ, az egyik az átlagárak fokozatos csökkenése ami egyre inkább megengedhetővé teszi a termékeket a fogyasztók számára, a másik pedig, hogy regionális terjeszkedés van a piacon a kevésbé/nem lefedett régiók felé. Ezek a régiók általában a fejlődő országok és innen érkeznek az új fogyasztók. A kettő összekapcsolódása pedig, hogy az olcsó (low-cost) termékek terjednek el az új szegényebb régiókban mivel ott a fogyasztók árérzékenysége jóval nagyobb, ez pedig már rávezeti a dolgozatot a kérdés megválaszolása felé a kínai térnyerést illetően. Ugyanis innentől amit a dolgozat bemutat az két piacszerkezeti jelenség, amiből ez az előny származhat. Ezek pedig a termékdifferenciálás és a vertikális integráció. (Technavio.com, 2015)

A kínai vállalatok erőteljesen differenciálják a termékeiket abból a szempontból, hogy hová is pozícionálják magukat a piac ár szerinti szegmensekben. Ugyanis ezek a vállalatok egyértelműen az alacsony/közép árkategóriába rendezkedtek be, de úgy, hogy közben az éles globális verseny okozta piaci csúscategóriás sztenderdek is képesek tartani. Ez tömören annyit jelent, hogy lényegében képesek ugyanolyan minőségű és teljesítményű eszközöket

kínálni, mint nyugati ellenfeleik csak olcsóbban. A vállalatok egyértelmű célja, hogy a teljesítményben való bármi nemű károkozás nélkül tömegtelefont gyártsanak, amely versenyképes a csúcskategóriában. Ez egyszerű indokok mentén belátható, hogy a piacon lévő kisebb fizetési hajlandóságú, de nagy számosságú fogyasztók számára sokkal vonzóbb és elérhetőbb ajánlat, mint az Apple és a Samsung készülékei. (Qiu, 2013)

A másik fontos dolog amiből a dolgozat szerint származik a költségelőny az a vertikális integráltsága a vállalatnak. Az ha nem egy pontján jelenik meg az ellátási láncban a vállalat segítheti a versenyben, azonban nem mindegy milyen irányú integráltságról beszélünk. A kínai vállalatok főként upstream irányba integrálódtak, szóval egészen a saját operációs rendszertől, a nyomtatott áramköröktől a végtermékig ők gyártanak szinte mindent. Ezzel például kiküszöbölhető a többszörös árrés problémája, valamint kihasználhatják a választékgazdaságosság nyújtotta előnyöket is a piacon. (Qiu, 2013)

Ez a szuperintegráltság pedig költséghatékonyabbá teszi őket a piacon a versenytársakhoz képest. Ezen kívül más előnyökkel is járhat még az integráltság, például nincsenek kitéve a beszállító versenytársak támadásainak, valamint ők is beszállítóként működhetnek ami tudást és stabil pozíciót is nyújt a számukra.

Végezetül kiemel a dolgozat egy egyedülálló jelenséget a Xiaomi marketingében, ami szintén költséghatékonyasági szempontból teszi nyerővé a vállalatot. Ez pedig a rajongó központú marketing modell, ami kihasználja a közösségi média biztosította lehetőségeket valamint a fogyasztók szemében is pozitív képet alakít ki. Egyrészt mert a fogyasztó szereti úgy érzékelni, hogy foglalkoznak az igényeivel és ők is beleszólnak a termékek létrehozásába, másrészt pedig a közösségi háló megszünteti a hagyományos értelemben vett marketingtevékenységeket és ezáltal költségeket is, így szinte ingyen kapja a termékmarketinget az adott vállalat amit pedig aztán nem kell beáraznia. (Shih, Lin, & Luarn, 2014)

A lezárásban a dolgozat adott egy lehetséges scenáriót, amiben a kínai vállalatok teljesen átveszik a vezetést a piacon, amennyiben a jelenlegi vezetők nem képesek jól reagálni a megváltozott helyzetre.

Hivatkozásjegyzék

Carlton, D. W., & Peloff, J.M. (2006). *Modern piacelmélet*. Budapest: Panem Kft.

Latimes.com. (2015). *Smartphone sales growth expected to slow this year*. Elérés 2015.december 13., forrás: <http://www.latimes.com/business/technology/la-fi-tn-global-smartphone-growth-20150825-story.html>

Qiu, G. (2013). China Emerges as a Smartphone Power. *SERI Quarterly*, 6(4), 16–23,5

Shih, C.-C., Lin, T. M. Y., & Luarn, P. (2014). Fan-centric social media: The Xiaomi phenomenon in China. *Business Horizons*, 57(3), 349–358. <http://doi.org/10.1016/j.bushor.2013.12.006>

Statista.com. (2015a). Smartphones: global sales by operating system 2009-2014 | Statistic. Elérés 2015. december 13., forrás <http://www.statista.com/statistics/263445/global-smartphone-sales-by-operating-system-since-2009/>

Statista.com. (2015b). Smartphone vendors market share of shipments 2009-2015 | Statistic. Elérés 2015. december 11., forrás <http://www.statista.com/statistics/271496/global-market-share-held-by-smartphone-vendors-since-4th-quarter-2009/>

Technavio.com. (2015). *GLOBAL SMARTPHONE MARKET 2015-2019* (No. IRTNTR5096). Technavio. Elérés 2015.december 11., forrás http://site.securities.com/php/search/docpdf?pc=YY&sv=EMIS&doc_id=468439094

Do nuclear weapons matter? A network analysis

May Anna

In this paper I examine the effect of nuclear weapons on the number of military alliances a country had in the cold war era (1945-1991) to disprove Mueller's argument about the irrelevance of nuclear weapons in the mentioned time period (Mueller 1988). I choose to analyse the alliance formation patterns to estimate the importance of nuclear weapon agreements in the perceptions of the decision makers in the cold war era. I use a panel data set of 217 countries. I estimate fixed effect regression to handle endogeneity issues. My results imply that there is indeed a positive effect of the possession of nuclear weapons on the number of allies, however, the regular military capabilities effect it negatively.

Nuclear weapons are believed to be the main factor in the post-war world that prevented an absolute war. Mueller, however, questions the relevance of nuclear weapons in maintaining the balance of world power in the cold war years (Mueller 1988). He claims that „if the major determinant of these alliance patterns had been nuclear strategy, (...) one would expect the small countries in each alliance to tie themselves as tightly as possible to the core nuclear power in order to have maximum protection from its nuclear weapons” (Mueller 1988, p.11). He is convinced that the system of the alliances depicts rather the political and ideological differences instead of the effect of nuclear weapons.

In this paper, my aim is to construct a dataset based on the Version 4.1 Correlates of War Formal Alliances data (Gibler 2009) and supplement it by information about the nuclear and regular capabilities of states. I apply a network approach to examine the effect of nuclear weapons on the number of links a country has in the network of military alliances.

To assess the perceptions and the role post-war countries have associated with nuclear weapon states, I bring in a network approach which can capture the changes in the system of formal alliances. Network methods are considered to be effective in examining the relations among states in the neorealist literature, because they can also depict well their interconnectedness. More importantly, network analysis can assess the dynamics of the constantly changing international relations environment, and as I would like to study the changes in the alliance system, the use of network centrality measures is warranted.

According to Mueller (1988), if the deterrence that could be achieved by allying with nuclear weapon states was considered to be a crucial asset of state security in the cold war era, we should see a network pattern dominated by nuclear weapon states, having more connections and taking up a central position in the network. I am going to measure the importance of a node by its degree. If my hypothesis is correct, nuclear weapon states should get more links to other states over time.

I use a fix effect panel regression model to detect correlation between nuclear capabilities and degree.

The results show that the possession of nuclear weapons increases the country's number of connections by 3.556. I bring in the variable *cinc* (index of national military capabilities - Singer et al. 1972) to control for the effect of regular military capabilities on the number of alliances. The sign of the coefficient is not what intuition predicts: the effect is significantly negative. Thus, a 10% increase in a country's regular military power decreases the number of its allies by 9. This result requires further examination.

The results disprove Mueller's statement of nuclear weapons' irrelevance in alliance formation (Mueller 1988). The regression clearly shows the tendency of nuclear weapon states having more connections. However, I have to draw the attention to the simplicity of my model, which could be enriched by further variables such as the above mentioned ideological similarity, regime type, position in the cold war status quo (eastern, western or neutral country). It would be interesting to bring in further network centrality measures which depict not only the number of connections, but also the location of a country in a network or some attributes of its allies

Hivatkozásjegyzék:

Gibler, D.M., 2009. *International Military Alliances, 1648-2008*, Congressional Quarterly Press.

Mueller, J., 1988. The Essential Irrelevance of Nuclear Weapons. *World Politics*, 13(2), pp.55

Singer, J.D., Bremer, S. & Stuckey, J., 1972. Capability Distribution, Uncertainty, and Major Power War, 1820-1965. In B. Russett, ed. *Peace, War, and Numbers*. Beverly Hills: Sage, pp. 19-48.

Hogyan lesz a kőolajból pulóver?

Harsányi Dóra

Ha a kőolajra és az abból készült termékekre gondolunk, először általában a benzin és a gázolaj jut eszünkbe, illetve a benzinkutak vagy a tengerbe ömlő, hatalmas mennyiségű olaj. Valójában a mindennapjainkban is körülvesznek minket a kőolajszármazékok – a benzinkutakon túl, az otthonunkban is. A kőolajat ugyanis nem csak az olajipar használja fel: a mesterséges műanyagok alapanyagai is a kőolajban található monomerek. A műanyagok valójában polimerek, melyek monomerekből állíthatók elő – műanyag van a műbőr kanapé borításában, a tollainkon és füzeteinken, sőt, a ruháinkban: a műszál is egyfajta műanyag.

Magyarországon a vegyipar termelési volumenben és bevételben második legjelentősebb ágazata a műanyaggyártás és –feldolgozás (Magyar Vegyipari Szövetség Titkársága, 2015). A műanyagok lehetnek természetes alapúak vagy mesterséges úton előállítottak eredet szerint (Német, 2013). A dolgozatomban a mesterséges műanyagok előállításával foglalkozok, melyek alapanyaga a kőolaj. A kőolajtól a különféle műanyagokig való eljutás leggyakoribb módja a polimerizáció (Czvikovszky et al., 2007).

A polimerizáció során monomerből (kismolekulájú, telítetlen molekulákat tartalmazó vegyületből) állítanak elő polimert (nagy-molekulájú vegyületet) (Német, 2013). A nyers kőolaj olyan monomereket tartalmaz, melyek hidrogén- és szénatomokból épülnek fel. Megtalálhatók benne a paraffinok (pl. metán, etán), naftének (egymáshoz kapcsolódó paraffin-molekulák), aromás vegyületek (pl. benzol, toluol), valamint az aszfaltének – olefinek azonban nem. Az olefinek (pl. etilén, propilén, butadién) szobahőmérsékleten gáz halmazállapotúak s akár ilyen formájukban és értékesíthetőek, ugyanis ezekből állítják elő közvetlenül a polimereket (Kátai, 2015).

A monomerekből polimerek előállítása a következőképpen zajlik: amennyiben a gyártás alapanyaga paraffin, abból előbb olefint kell előállítani. Ez gőz-pirolízissel történik (steam cracking). Az eljárás során a paraffinokat 850°C fokos hőmérsékletre hevítik, ami mellett a hosszabb szénhidrogén-láncok széttöredeznek, és olefinek állnak elő. A százhalombattai Dunai Finomítóban előállított kőolajszármazékok felhasználhatók a MOL Petrolkémia Zrt.-ben, alapanyagként. Ha olefinek már rendelkezésre állnak, a polimerizáció során, megfelelő hő

hatására a rövid olefin-láncok bonyolultabb, hosszabb láncokká állnak össze, melléktermék keletkezése nélkül (Kátai, 2015).

A magyar műanyaggyártó piacot számottevően a Borsodchem Zrt. és a MOL Petrolkémia Zrt. tematizálja. A magyar vegyipari termelés színvonala uniós szinten is kiemelkedő, bevételeit a válság után is folyamatosan növelni tudta, erősen épít az export-bevételekre. 2014-ben a vegyipari vállalatok 1 513 milliárd Ft árbevételt értek el, melynek közel 60%-a exportértékesítésből származott (2008-ban 896 milliárd Ft-os árbevételt realizált) (Budai, 2015, 19. dia.).

A MOL Petrolkémia Zrt. ma két olefin, két HDPE (High Density Poliethylene), két polipropilén, egy LDPE ((Low Density Poliethylene) és egy kifejezetten butadién gyártására alkalmas üzemmel rendelkezik (TVK. Nyrt, 2013). Az olefingyárakban keletkező melléktermékeket visszaforgatja a MOL-csoport finomítójába, további felhasználásra, vagy a piacon továbbértékesíti. A versenyelőnye is részben ebből származik: mivel vertikálisan integrált a cégcsoport, a tagvállalatok egymás köztes- és végtermékeit felhasználva kedvezőbb költségszerkezetet tudnak kialakítani (Szabó, 2015).

A vállalat üzeimben polimerizációt alkalmaz, amely főként tömegműanyagok előállítására alkalmas eljárás. Tömegműanyagoknak azokat a polimereket tekintjük, melyeket olcsón, nagy mennyiségben állítanak elő és a tömegcikk gyártásához használnak fel. Felhasználási lehetőségeik igen változatosak, mindennapi eszközeink ezekből az anyagokból készülnek. A műanyagok számottevő része ebbe a kategóriába tartozik. A legismertebbek: a polietilén, a polipropilén és a polivinil-klorid (Német, 2013).

A speciális műanyagok közé azok a polimerek tartoznak, melyeket kisebb fogyasztói igény jellemzi a piacon, átlagos piaci árak pedig magasan a tömegműanyagoké felett van, rajtuk nagyobb haszon realizálható. Ehhez a csoporthoz tartozik például a polietilén-tereftalát (PET), a nylon és a poliészter. A drágább speciális műanyagok előállításához polikondenzációra van szükség, s ez a folyamat más feltételekkel zajlik le, üzemi igényei is részben eltérőek a polimerizációétól (Kátai, 2015). A speciális műanyagok piacára a MOL Nyrt. eddig még nem lépett be.

A polikondenzáció során lassú reakció megy végbe, melyben a különböző típusú monomerek lépésről lépésre épülnek egymáshoz, létrehozva az összetettebb és szilárdabb polimereket, melléktermék képződése mellett (ez általában víz vagy ammónia) (Czvikovszky et al., 2007).

Ahhoz, hogy a polikondenzáció megvalósulhasson, több energia-befektetésre (hőre) van szükség a folyamatban. Egyrészt a hosszabb folyamat lebonyolításához, másrészt a melléktermék eltávolításához. Ezért fontos lépés lehet az üzemi terület hőtermelő kapacitásának bővítése, hogy párhuzamosan folyhasson mindkét típusú polimer-előállítás.

A polikondenzáció során többféle monomer épülhet egymáshoz (Czvikovszky et al., 2007). A már eddig is alkalmazott monomerek tárolása-szállítása-felhasználása a vállalat esetében nem ismeretlen azonban az ezektől eltérő alapanyagok kezelésére új egységeket kell bevezetni, s az új alapanyagok alaposabb megismeréséhez a kondenzálóval dolgozókat továbbképezni.

Például az egyik legnépszerűbb speciális műanyag, a poliészter előállításához alapanyagként tereftálsavra lenne szükség, mely az egészségre veszélyes monomer. Ennek kezelése nem csak másfajta tárolási körülményeket kíván meg, hanem az erről szóló oktatást is, a tereftálsavval dolgozó alkalmazottak részére (vilaglex.hu, n.a. és ilo.org, 2006).

A fent foglalt, legalapvetőbb változtatások – beruházás az átalakításba vagy új üzemmel bővítésbe, szakképzés, szabályozások feltérképezése a zavartalan működés biztosításához – az első lépést jelenthetik ahhoz, hogy a polimerizációs üzem polikondenzációs tevékenységgel is bővíthessen. A változtatások eredményeként akár a DuFi-ba érkező nyers kőolajból is lehetne Magyarországon készített pulóver.

Hivatkozásjegyzék

BUDAI IVÁN (2015): A magyar vegyipar teljesítményéről és perspektíváiról MKE 2. Nemzeti Konferencia, prezentáció
Letöltés helye: http://www.mavesz.kehu/file/MKE_konf_2015_Budai_Ivan_Mavesz.pdf

CZVIKOVSKY TIBOR – NAGY PÉTER – GAÁL JÁNOS (2007): A polimertechnika alapjai. Educatio Kht., Hallgatói Információs Központ, Budapest. Letöltés helye: <http://www.tankonyvtar.hu/en/tartalom/tkt/polimertechnika-alapjai/index.html>

ILO.ORG (2006): Tereftálsav Letöltés helye: http://www.ilo.org/dyn/icsc/showcard.display?p_lang=hu&p_card_id=0330

KÁTAI ISTVÁN (2015): Petrolkémia – bevezetés. MOL kurzus kurzusanyaga (és szóbeli közlése) a Rajk László Szakkollégium diákjai részére, 2015. november 11.

MAGYAR VEGYIPARI SZÖVETSÉG TITKÁRSÁGA (2015): Vegyipar Magyarországon. Jubileumi kiadvány a Magyar Vegyipari szövetség megalakulásának 25. évfordulója alkalmából
Letöltés helye: http://mavesz.hu/file/MAVESZ_25_kiadvany_v8b_HU_72dpi.pdf

NÉMET BÉLA, DR. (2013): Ipari technológiák. Egyetemi tananyag, Pécs.
Letöltés helye: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/2011_0025_kor_3/ch08.html

SZABÓ SZABOLCS PÁL (2015): DS: Versenyhelyzet, portfolio, kihívások. MOL kurzus kurzusanyaga (és szóbeli közlése) a Rajk László Szakkollégium diákjai részére, 2015. október 7.

TVK NYRT. (2013): TVK 60. A TVK Nyrt. jubileumi kiadványa a vállalat alapításának 60. évfordulója alkalmából
Letöltés helye: http://mol.hu/images/pdf/A_MOL_rol/tvk-rol/tarsasagunkr%C3%B3l_roviden/torteneti_attekintes/tvk60_teljes_31_final.pdf

VILAGLEX.HU (N.A.): Poliészterek (poliészter-gyanták)
Letöltés helye: <http://www.vilaglex.hu/Kemia/Html/Polieszt.htm>

„Miről is beszélünk?”

Diskurzus az iskoláról, nemiségről, formáról és módszerről

Szászi Áron

A dolgozat kísérlet a forma mellett és ellen¹. A szerző célja bemutatni, hogy a tudományos tradíciók és sztenderdek hogyan segítik elő, és hogyan korlátozzák a tudás megszerzését, elsajátítását és megteremtését. A kísérlet során egy tanárt és egy diáklányt bezártunk egy terembe. Véleményük a fenti kérdésben eltérő, de rá vannak kényszerítve a párbeszédre. Ez a tudathasadásos szerepjáték nem öncélú². A dolgozat formája és a mellette kardoskodó tanár a beszámolási feltételek keretei közé szorítja, és egyben tereli beszélgetést, de főként a diáklány normasértései adják a dolgozat dinamikáját és termékenységét.

DIÁKLÁNY: Mi értelme az egésznek, ha előre elmondtuk, hogy mi is fog történni?

TANÁR: Nekem sincs több kedvem ehhez, de biztos vagyok benne, hogy egészen más okai vannak az ellenérzéseimnek. Egyébiránt kérem, a továbbiakban mellőzzük a szerző indíttatásainak elemzését. A felettünk álló (meta) szint vizsgálatához nincs meg a kompetenciánk és az feladatunk céljától is merőben eltér.³

DIÁKLÁNY: Dialógusunk hierarchiája tisztázottnak látszik: ön egy elismert, előképzettséggel és státusszal rendelkező férfi, aki a tudomány szolgálatában áll. Következésképpen az ön által képviselt nézetek is implicite felsőbbrendűek. A nemem feltüntetésének egyetlen lehetséges okát abban látom, hogy az általam képviselt nézetek feminizálását tűzték ki célul. A szerepem „termékeny”, de nem igényel tényleges hozzájárulást, ahogy a költőnek a múzsája is csak passzív fél a művészet terepén. A szerző erősen szexista és nem könnyíti meg a dolgom. De ne féljen, igyekszem behozni a lépéselőnyét!

TANÁR: Eddig csupán abban látom a kettőnk közötti különbséget, hogy maga forrófejűen és érzelmesen nyilatkozik meg. Pedig a tudományos munka formájának célja van és a mi diskusszióink is ilyen tudományos munka hivatott lenni.

¹ Paul Feyerabend híres művét Lakatos Imre inspirálta, amikor felkérte Feyerabendet, hogy írják le és publikálják együtt eltérő nézeteiket. Lakatos meghalt mielőtt ez megtörténhetett volna, de Feyerabend megírta a *Módszer ellen (Against Method)* című könyvét. Matteo Motterlini szerkesztésében megjelent a „For and Against Method” (A módszer mellett és ellen) című könyv, mely a két filozófus előadásait és műveit, valamint kettejük egy kitalált dialógusát tartalmazza. (Motterlini, 1999)

² „A dialógus forma a történet dialktikáját kívánja tükrözni: az a célja, hogy valamiféle racionálisan rekonstruált vagy „desztillált” történelmet mutasson be. A tényleges történelem ez alatt, a lábjegyzetekben olvasható, melyek legtöbbjét ezért a tanulmány szerves részének kell tekinteni.” (Lakatos, 1981: 19. o.)

³ Rudolf Carnap (1999) a metafizika vizsgálatát feleslegesnek tartotta. A nyelvtan eszközeivel logikai módon próbálta bizonyítani Heidegger metafizikai fejtegetéseinek értelmetlenségét. Az ilyen fajta fejtegetéseket a művészethez hasonló, de tehetségtelen önkifejezésnek minősítette.

DIÁKLÁNY: Tudományos munka a forma fellazításával. Nem érti, hogy a ragaszkodása a módszerhez mennyire lekorlátoz?

*

TANÁR: Elbeszélünk egymás mellett. Maga a formát a módszerhez köti, amely önmagában valamelyest helytálló. Azonban a forma eldobásával a módszer ellen szóló érveit sem tudja hitelesen felsorakoztatni. Megnyilvánulásai az egyén nehezen meghatározható létállapotának korlátos önkifejezésévé redukálódnak⁴.

DIÁKLÁNY: Tényleg nem ért engem. Hogy lehet egyáltalán hiteles az álláspontom, hogyha magamat is az elutasítandó keretek közé szorítom?

TANÁR: Ha jól értem a klasszikus módszerek hegemoniáját utasítja el, nem pedig magának a tartalomnak a struktúráját és konzisztenciáját.

DIÁKLÁNY: Természetesen nem célom sületlenségeket mondani. Igen, a logikára valamelyest szükség van, de más kontextusba ágyazva.⁵ Én ismerem az Önök nyelvezetét és világképét, hiszen tanulmányaim során végig ezt próbálták belém sulykolni. Most nem Önre vagy a kollégáira akarok ujjal mutogatni, magát az iskolát okolom.⁶ A felvilágosodással a tudásátadás érték lett, de csupán a tudatlanság egy „nemesebb” és makacsabb fokát értük el. Ami egykor felfedezés volt, a tanteremben dogmává vált.⁷ Ez az iskola tragédiája.

TANÁR: Hiszen így fejlődik a nyelv! Hasonlóan egyszerűsíteti le a tanár és a diák a levezetést képletté és válik a feladatmegoldás rutinná, mint ahogy az előember varázsolt a szóval és

⁴ Carnap (1999) az ilyen fajta metafizikai fejtegetéseket a tudományon kívüli, a művészethez hasonló, de alacsonyabb rendű önkifejezésnek minősítette.

⁵ Donna Haraway (1994) bemutatja a konstruktivista tudományfelfogást, mely nagy hangsúlyt fektet az interszubjektív, adott kontextustól függő (bizonyos csoportoknak közös jelentéstartalmakat hordozó) terminusokra és a társadalmi valóságra.

⁶ Kuhn szerint "(szinte mindig) inkább az egyes tudóst minősítik, semmint az aktuális elméletet." "Csak a szakembert hibáztatják, nem a szerszámaikat" (Kuhn in Feyerabend, 1999: 6. o.) A diáklány ezt a hibát akarja elkerülni.

⁷ „Kuhn [...] rendíthetetlenül hangsúlyozza a normál tudomány dogmatikus, autoriter, szűklátókörű vonásait, azt, hogy a normál tudomány ideiglenes "beszűküléshez" vezet, hogy a benne résztvevő tudósok "nagyreszt feladják a kutatást ... vagy legalábbis az ismeretlen kutatását" (Feyerabend, 1999: 6. o.)

elhagyta az agancsos, négylábú prédaállat vagy a forró, piros csóvájú, veszélyes dolog körülírását.⁸ Új korlátokat állítottunk a tudásnak, de ez a fajta tudatlanság valóban nemesebb.⁹

DIÁKLÁNY: Vagyis a megértés tárgya egyre nehezebb, miközben annak képessége a diákban visszafejlődik.

TANÁR: Éppen ellenkezőleg. Az egyre komplexebb rendszerek konstrukciója rákényszerít minket, hogy ezen képességeinket is még tovább fejlesszük. A tanterem falain belül pár év alatt megtapasztalja azt a fejlődést, amit sok száz tudós évezredek alatt ért el.¹⁰ Rengeteg megértési és megismerési minta áll a diákok előtt.

DIÁKLÁNY: Nem értünk egyet abban, hogy ez mennyiben segíti az egyszerű tanulót. Többet fog tudni, de kevesebbre lesz képes. Az említett minták csak antik romok, a levezetés csupán kötelező jellegű esztétikai elemmé vált. A tudományos rejtvényfejtés¹¹ egy szűk csoport privilégiuma lett. A tanulás és tanítás a társadalmunkban férfiasnak tartott értékekkel fonódott össze.¹² Az iskola azt a szerepet tölti be, amit a katonaság. Gondoljon csak bele! A tanár „Osztály, vigyázz!”-zal kezdi a reggelt, mintha egy osztagnak adna eligazítást. A tanteremben érték a fegyelem és engedelmesség, a diák konformistává válik.¹³ A gyermeki vagy nőies vonások gyengeségnek számítanak ebben a közegben. A harcmező és a tudomány is elvárja tőlünk, hogy elszigeteljük magunktól az érzéseinket. Az iskola gyerekekből férfiakat nevel.

TANÁR: Nagyon is helyesen. Hiszen racionalitásra épülő tudománynak épp az a legnagyobb erénye, hogy felszabadít minket az ösztöneinktől. Gondolkodó emberré válunk!

⁸ Feyerabend (1999) a nyelv elsajátításának folyamatával mutatja be, hogy az egyén adott érzékelési szint vagy paradigma elérése során, hogyan ragad abba bele. Az ismeretlen törzs nyelvének megtanulása vagy a gyerek fejlődés írja le jól ezt a folyamatot. A gyerek percepciójának egy korai fejlődési szakaszán utóképekként kezeli a tárgyakat, csak a láthatóval foglalkoznak. A fogalmak megalkotásával a „viselkedési minták teljesen átrendeződnek, és vélhetőleg ez történik a gondolkodási mintákkal is. Utóképek vagy hasonlók továbbra is léteznek, de már nehéz felfedezni őket, s ehhez különleges módszerekre van szükség (ezért a korábbi vizuális világ szó szerint eltűnik)” (Feyerabend, 1999: 16. o.)

⁹ Ugyanakkor Feyerabend felveti a kérdést, hogy „támogatnunk kell az ilyen változásokat, különben esetleg soha nem lesz lehetőségünk arra, hogy a tudás vagy a tudat valamilyen magasabb szintjére jussunk el?” (Feyerabend, 1999: 16. o.)

¹⁰ Lakatos (1981) az Euler-sejtést, egy sok matematikust hosszú ideig foglalkoztató problémát és arról szóló diskurzusokat egy tanár és diákok tantermi vitáján keresztül mutatja be.

¹¹ Kuhn (in Feyerabend, 1999) a tudomány célját, mint rejtvényfejtést mutatja be.

¹² Lauren Wilcox a férfiakhoz és nőkhez kötött értékekről a következőket mondja: „Ez a szimbolikus struktúra az episztemológiai felvilágosodásból emelkedett fel, ami a férfiakat úgy pozicionálja, mint egyedüli racionális, legitim fenntartói és előállítói a tudásnak. Ez a tudományos ideológiai észrevehető a természetfeletti irányítás törekvéseire, ami a nyugati, nemi töltetet kapott [gendered] dichotómiákra épít, úgy, mint elme/test, kultúra/természet, racioniltás/ézelmesség, kontroll/függés és objektívitas/szubsjektívitas. Minden meghatározott dichotómiában az első kifejezés fölérendelt és a férfiasághoz kötött, míg a második alárendelt és a nőiességhez kötött” (Wilcox, 2009: 221. o.)

¹³ Feyerabend szerint a gyerekek, mint mondja, „megtanulnak utánozni másokat... és így megtanulják, hogy úgy tekintsenek a viselkedési standardekra, mintha rögzített, »adott« szabályok lennének...” (Feyerabend, 1999: 12. o.)

DIÁKLÁNY: De hisz nem érti? Maguk az objektivitás illúziójában élnek. Ez a „racionális”, maskulin tudomány és a tudós férfi is vágyaktól fűtött. Célja általában a gyakran nőként megjelenített természetbe való behatolás. De nem csak a megismerés örömeinek tükre a nemi aktus, hanem a tudásátadás erőszakosságáé is. A dominanciára való törekvés is ilyen természetes vágy. Ez jól szemlélteti az egész iskolai oktatás folyamatát.

TANÁR: Túlságosan belelovalta magát a gondolatmenetébe és ott is vágyakat lát, ahol atomok ütköznek egymással. Ha van is személyes indíttatásom, akkor az éppen az, hogy kinyissam maga előtt a világot. Eszközöket adok a kezébe, de azokat csak funkciójuknak megfelelően, a használati utasítás betartásával lehet használni.

*

TANÁR: Térjünk vissza ebből a zavaros fejtegetésből az eszközök és a módszer létjogosultságának kérdésére. Elfogadom bizonyos esetekben a forma fellazítását... Ilyen a beszélgetésünk is, ami bár szembemegy a sztenderdekkel, a dialektikát alkalmazva kordában tarthatjuk annak folyamát.

DIÁKLÁNY: És gondolom a maga keretrendszerébe nem illeszkedő érveimet a látszólagos ellentmondások alapján megcáfolja, vagy saját nézeteinek korroboláló részévé teszi. De ez csak az Ön által bemutatott kontextusban igaz. Hadd figyelmeztessem, így tényleg elbeszélünk egymás mellett! Meggyőződésem, hogy nem vagyunk képesek összehasonlítani és méricskélni egymással saját világképünket.¹⁴ Javaslom, hogy vitánk eredményét bizzuk az olvasókra.

TANÁR: Vagyis jótékony homályba burkoljuk. Egy falat konstruált kettőnk gondolkodása közé. Így saját területükön sem támadhatjuk egymás érveit.¹⁵ Kockázatkerülő ugyanakkor terméketlen irányt mutat.

DIÁKLÁNY: Még a számunkra átjárható keretrendszerekkel sem lennénk előrébb. Ezeken belül bizonyíthatunk és cáfolhatunk, de a keretrendszereket áthidalva ezek a bizonyítások és cáfolatok nem mérhetőek egymáshoz közös viszonyítás hiányában.¹⁶ Az olvasókra sem ezt a teljesíthetetlen feladatot bizzuk, csupán ízlésbeli állásfoglalást várunk el.¹⁷

¹⁴ Kuhn (2000) a paradigmák összemérhetetlensége mellett foglal állást. Ezzel Feyerabend (1999) is egytért és a paradigmák saját nyelvezetére vezeti ezt vissza: „A nyelvészek arra emlékeztetnek bennünket, hogy tökéletes fordítás soha sem lehetséges, még akkor sem, ha összetett kontextuális definíciókra támaszkodunk.” (17. o.)

¹⁵ „Ennek megfelelően, az összemérhetetlen elméleteket meg lehet *cáfolni*, saját tapasztalatfajtájukra támaszkodva...” (Feyerabend, 1999: 18. o.)

¹⁶ „...(mindazonáltal, összemérhető alternatívák hiányában ezek a cáfolatok meglehetősen gyengék).” (Feyerabend, 1999: 18. o.)

¹⁷ „A módszerek közül, amelyekkel Popper racionalizálni akarja a tudományt, egyik sem alkalmazható, s az egyetlen, amely alkalmazható, nevezetesen a cáfolás, sokat veszít erejéből. [Feyerabend ezen állításának

TANÁR: Maga sem gondolhatja komolyan, hogy a tudományt a politika vagy a bulvár szintjére kell lealacsonyítanunk! Az említett bizonyítások és cáfolatok adják a tudomány esszenciáját, amiket gátolni ilyen módon hiba lenne.

DIÁKLÁNY: Épp hogy a két különböző világnézet közötti átjárhatóság illúzióját fenntartani lenne felelőtlenség. Helyes teóriákat dobhatunk ki a teória terepétől távol álló keretekkel való illeszkedési problémája miatt, ahogy csak adott keretek között helytálló állításokat nyilváníthatunk tévesen általánosan helyesnek.

TANÁR: Ezt a kockázatot vállalni kell, hogy az említett alapvetőbb hibát ne kövessük el. A tudománynak feladata a felfedezés, amit éppen a maga finomkodása és önvédelme korlátoz. A felfedezéshez viszont bátor állításokat kell megfogalmazni. A fedhetetlen és megtámadhatatlan kijelentések nem bővítik a tudásunkat, ahogy előrejelzéseket sem lehet velük tenni. Márpedig ez a tudósnak megkerülhetetlen feladata.¹⁸

DIÁKLÁNY: Ez a spártai módszer csírájában folytatja el a tudomány fejlődésének vadhajtásait. Taigetoszi kegyetlenséggel számol le a még védtelen és újszülött elméletekkel.¹⁹

TANÁR: Igaza lehet abban, hogy ezeket a „gyerekeket” még óvni kell egy ideig. Ugyanakkor csak az alapelveket kell védeni a zord külvilágtól, az arra méltó elméletnek edződnie kell.²⁰

DIÁKLÁNY: De hogyan dönti el, hogy ki lesz méltó és ki nem? És mikor kerülhetnek ki az inkubátorból? Vagy a kiválasztottak az idők végezetéig fennmaradnak?

TANÁR: Természetesen az marad méltó, aki képes előrejelzéseket tenni. A cseperedő elmélet szülőatyjai számíthatnak a gyermeküket érő támadásokra. Ezek a támadások erősítik a gyerek immunrendszerét, az elmélet fejlődik általuk. Mindaddig, amíg az inkonzisztencia kihárítására tett változások az elméletben nem veszik el annak képességét az előrejelzésre. Korábban nem alkalmazott javítások még mindig visszahozhatják az elmélet termékenységét. De ha hosszabb ideig nem tudunk ilyen termékeny irányba mutatóan javítani az elméleten, megválhatunk tőle.²¹

levezetését a továbbiakban bővebben kifejtem.] Nem marad más, mint esztétikai ítéletek, ízlésítéletek, illetve saját szubjektív óhajaink.” (Feyerabend, 1999: 18. o.)

¹⁸ Karl R. Popper (1997) fogalmazta meg a falszifikálhatóságot, (adott állítások megcáfolhatóságát) mint a tudomány demarkációs kritériumát, valamint hangsúlyozta a tudomány prediktív jellegét.

¹⁹ Lakatos (1999) Popper nézeteit bírálva naiv falszifikacionizmusnak nevezi ezt a jelenséget és elveti, mint a tudomány mindenható irányelvét. Feyerabend (1999) is osztja ezeket a nézeteket. Lakatos úgy érvel, hogy ezek alapján egy elmélet vagy program magyarázóereje csak később derül ki, aminek következménye az „instant [azonnali] racionalitás vége” (Lakatos, 1999: 13. o.) a tudományban.

²⁰ Lakatos (1999) a naiv falszifikacionizmus hibáit úgy akarja elhárítani, hogy megalkotja a tudományos programok kemény magjának kifejezését. Negatív heurisztikával (tiltó szabály) megvédi a program alapjait, ezt a kemény magot. A program hibái a kemény mag segédhipotézisei által alkotott védőövben felfedezhetőek. Feyerabend (1999) terminusával ez a fajta negatív heurisztika (a kemény mag védelme) az állhatatosság.

²¹ Lakatos (1999) pozitív heurisztikája (előíró szabály, Feyerabendi terminussal proliferáció elve) a segédhipotézisek hibáinak a felfedezésére és kijavítására ösztönöz. Ha ez a javítás sikeres új előrejelzéseket eredményez akkor progresszív eltolódás történik. Viszont ha a program elveszti prediktív jellegét, akkor

DIÁKLÁNY: A tékozló fiú testvérének irigységével néz a csalódást okozó és mégis megbocsájtást nyerő elméletekre. Az elméletek azonban nem emberek, akiknek türelmi időt lehet adni, vagy akiktől megtagadhatjuk az újabb esélyeket. Elméletek jönnek és mennek, de sosem biztosított számukra az örökélet, ahogy nem is hálnak meg igazán. Újabb támadások elvehetik, míg korábban nem alkalmazott javítások bármikor visszahozhatják termékenységüket. Amikor az elméletnek határidőt ad a predikcióra újra elköveti a taigetoszi hibát.²²

TANÁR: Úgy gondolja, hogy ezek után már nincs is értelme vizsgálnunk a módszert?

DIÁKLÁNY: Hisz, nem érti? Egész eddig azt tettük, csak a módszer vizsgálatának módszeréből indultunk ki.

TANÁR: Úgy érzi győzött?

DIÁKLÁNY: Már korábban tisztáztuk, hogy a nézeteinket nem összehasonlíthatóak! Nem a férfiaság méregetése a célunk. Egyszerűen a saját felfogásom a módszerről és formáról tetszetősebbnek tűnik. A módszertani kötöttségek eldobása és a forma fellazítása élvezetesebbé tette az alkotás és befogadás folyamatát. A kényszeres, kötelességszerű aktus helyett az ujjunk köré csavarhatjuk a tudományt úgy, hogy az minden vágyunkat kielégítse.²³

TANÁR: Maga megbecsteleníti a tudományt.

DIÁKLÁNY: Csak felszabadítom a férfi sovíniszta erkölcsöktől. Mostantól bármit lehet csinálni.²⁴

degeneratív eltolódás történik. A degeneratív eltolódások hátráltatják a programot. Amennyiben hosszú ideig ezek a változások nem eredményeznek progresszív eltolódást, a program kifulladásra, elveszti prediktív jellegét és elvethetővé válik.

²² Feyerabend (1999) Lakatosnak ezt a modelljét a következőkkel bírálja: Ahhoz hogy racionális legyen, kell egy egzakt határidő, annak lejártá után viszont a program elvetésével ugyanabba a hibába esünk, mint a naiv falszifikáció esetén.

²³ „Egy ilyen fejlemény távolról sem ellenszenves, a tudományt egy konok és követelőző szeretőből egy vonzó és engedékeny kurtizánná változtatja át, aki megpróbál szeretője minden óhajának elébe menni. Természetesen tőlünk függ, hogy házisarhányt vagy cicababát választunk társunknak.” (Feyerabend, 1999: 19. o.)

²⁴ „a tudományos módszer Lakatos-féle fellazított fogalma csupán dísz, amely elrejtje előlünk, hogy valójában elfogadtuk a "bármilyen elmegy" (*anything goes*) álláspontját.” (Feyerabend, 1999: 19. o.)

Hivatkozások:

Jókai Anna azonos című novellája adta dolgozatom címét.

Carnap, R. (1999 [1931]): A metafizika kiküszöbölése a nyelv logikai elemzésén keresztül. In Forrai, G. – Szegedi, P. (1999): Tudományfilozófia: Szöveggyűjtemény. Áron Kiadó. Budapest.

Feyerabend, P. (1999 [1970]): A szakember vigasztalása. In Forrai, G. – Szegedi, P. (szerk.) (1999): Tudományfilozófia: Szöveggyűjtemény. Áron Kiadó. Budapest.

Haraway, D. (1994 [1988]): A szituációba ágyazott tudás. In Hadas (szerk.): Férfiuralom. 121—142. Replika Könyvek. Budapest.

Kuhn, T. S. (2000 [1970]): A tudományos forradalmak szerkezete. Osiris Kiadó. Budapest.

Lakatos, I. (1981 [1976]): Bizonyítások és cáfolatok. *A matematikai felfedezés logikája.* (szerk.) Worrall, J. – Zahar, E. Gondolat.

Lakatos, I. (1999): A falszifikáció és a tudományos kutatási programok metodológiája. In Forrai, G. – Szegedi, P. (szerk.) (1999): Tudományfilozófia: Szöveggyűjtemény. Áron Kiadó. Budapest.

Popper, K. R. (1997 [1934]): A tudományos kutatás logikája. Európa Kiadó. Budapest.

Motterlini, M. (1999): For and Against Method. *Preface* (ix). The University of Chicago Press. Chicago & London.

Wilcox, L. (2009): Gendering the Cult of Offensive. *Security Studies*. 18: 214–240. Taylor & Francis Group, LLC

A KGFB piacának változásai a jogi környezet megváltozásának esetén (kivonat)

Horváth Gábor - Kiss-Dobronyi Bence – Nagy Réka

Jelen dokumentum a szerzőknek a Rajk László Szakkollégium Piacszerkezetek c. kurzusára készült azonos című beszámolójának kivonata. Az eredeti dolgozat definiálja a KGFB piacot, áttekintést ad az azt érintő szabályozási változásokról az elmúlt 20 év tekintetében, illetve felvázol elméleti megfontolásokat (pl. piaci koncentráció mérése) ezen részek ismertetésétől e összefoglalóban eltekintünk. A fókusz itt a vizsgálati eredményekre kerül, a dolgozat állításait, modell perdikcióit igyekszünk bemutatni.

Jelen munka fókuszában a T/7407. sz. módosító javaslat bevezetése által indikált változások állnak. A módosító javaslatot 2015 második felében javasolta négy, a FIDESZ frakcióhoz tartozó, parlamenti képviselő: Balla György, Gulyás Gergely, Bánki Erik és Gyopáros Alpár. A képviselők javaslata a jelenleg teljesen liberalizált kötelező gépjármű-felelősségbiztosítási piac egyes részeinek – konkrétan **a kedvezmény adás – a szabályozását terjeszti elő.**

A javaslat parlamenti vitája alapján a képviselők és, a javaslatot szinte egyöntetűen támogató, parlament a módosítástól azt várják, hogy

- 1) **a biztosítási díjak között erősödjön a verseny**, a biztosítási díjak ennek hatására pedig csökkenjenek,
- 2) a biztosítók a mostani gyakorlaton változtatva **ne a „hűtlen” hanem a „hűség” ügyfeleket részesítsék kedvezményben** (ezzel az elképzelés szerint fogyasztóvédelmi elveket érvényesítve)

A javaslat egyértelműen szabályozza ugyanis, azt, a korábban szabályozás alá nem eső kérdést, hogy a biztosítók differenciált díjkedvezményt csak

T/7407. sz. módosító javaslat

Beterjesztők: Balla György, Gulyás Gergely, Bánki Erik, Gyopáros Alpár (FIDESZ)

Célok: KGFB piacon verseny erősítése, „hűség” ügyfelek előnyben részesítése

OGY elfogadta: 2015. december 1-én; 136 igen, 4 nem, 34 tartózkodás
Várható bevezetés: 2016. március

olyan formában adhatnak, hogy **a régebb óta szerződésben álló ügyfeleknek nagyobb kedvezményt adnak, mint az új ügyfeleknek.**

A módosítás tehát felszámolja az arra vonatkozó gyakorlatot, hogy a biztosítók az „új” szerződést kötőknek (beleértve az újrakötőket is) alacsonyabb áron kínálják a szolgáltatást. A módosítás bevezetése, a Törvényalkotási Bizottság indítványát elfogadva, mely meghosszabbította a felkészülési időt az eredeti indítványhoz képest, **2016 márciusában várható.**

Árdiszkrimináció és „új” szerződésekhez társuló kedvezmények a bonus-malus rendszerben

A bónusz-malusz rendszer egy harmadfokú árdiszkriminációnak tekinthető, ahol a biztosítók a rendszer egyes fokozataihoz tartozó szorzókat tudják meghatározni. Jelen helyzetben a biztosítók eltérő árazási stratégiákat alkalmaznak a rendszer egyes kategóriáira fókuszálva. Ezt a stratégiai árazást és azt, hogy milyen váltási scenáriók várhatóak a törvényt módosítás előtt és után a dolgozatban több példán vizsgáltuk (egy példát a jobb oldali fűlszöveg mutat be).

Összességében az egyes fiktív példákat megvizsgálva és a helyzetet modellezve arra jutottunk, hogy a **törvény bevezetése konzerválja a piacot, csökkenti az ügyfelek rugalmasságát, ugyanis a váltásból származó előnyük a pozitív árdiszkrimináció hiányával csökken.**

Ugyanakkor úgy gondoljuk, hogy a jelen rendszer a malusz besorolásukat is kedvezményhez juttatja, amennyiben „új” szerződést kötnek. Ezzel pedig **a bónusz-malusz rendszer morális céljait kevésbé tartja fókuszban.**

A törvényt módosítás piacra gyakorolt hatásának elemzése egy egyszerű modellel

Azontúl, hogy a fogyasztók magatartását hogyan befolyásolja a törvényt módosítás igyekeztünk azt is modellezni, hogy a piaci szereplők viselkedése hogyan módosulhat.

A dolgozat egyik hipotetikus átsorolási példája

„Ebben az esetben a fogyasztó az első szerződésmegkötéskor a B07 bónusz-malusz besorolásba tartozott, ezért az A vállalat 0,5 értékű ajánlatát választotta. Időközben átsorolódott M01 kategóriába, ebben a helyzetben már jobban megérné a C vállalattal biztosítást kötni. Ha megengedjük az új belépők (új szerződők) pozitív árdiszkriminációját, akkor a fogyasztó $4,4 - 1,215 = 3,185$ egységgel jobban jár a biztosítót váltással. Ha nem engedjük meg a pozitív árdiszkriminációt, akkor a váltással csak $4,4 - 1,35 = 3,05$ egységet nyer az A vállalatnál maradással szemben. Itt az a kérdés merül fel, hogy mekkora az átsorolódott fogyasztó számára a váltás költsége. Ha a váltási költsége 3,05 és 3,185 között van, az azt jelenti, hogy a törvényt módosítás előtt váltana biztosítót, utána viszont már nem éri meg neki. Nyilvánvaló, ha 3,05 alatt van, akkor mindkét esetben vált, ha 3,185 felett, akkor pedig egyik esetben sem vált.”

Ennek vizsgálatára egy egyszerű, kétszereplős, szimultán döntésekkel számoló modellt alkalmaztunk. További egyszerűsítő feltételként a modelleket arra alapoztuk, hogy a vállalatok ügyfeleinek egy paraméterezett százaléka „rugalmas” azaz hajlandó a vállalatok közötti váltásra. Ennek a paraméternek az értéke a váltási költségektől – tehát az előzőekben vizsgáltaktól – függ.

A modellben szereplő vállalatok viselkedését három scenárióban vizsgáltuk. Két a törvénymódosítás előtti helyzetet képviselő állapotot, amelyekben először csak azt engedjük meg, hogy a biztosítók az új szerződést kötőknek kedvezményt adjanak, majd az „újrakötéseket” is megengedjük. A harmadik modell-változatban már a törvénymódosításnak megfelelő restriktiókat vezetünk be a modellbe.

A modellek eredményei a következők: a restriktió előtti (azaz a jelen helyzetnek megfelelő) állapotban, **ha az új szerződésekhez kapcsolódó kedvezményeket megengedjük**, de az újrakötéssel nem számolunk, akkor **a piaci részesedések kiegyenlítődését és egy határkölség feletti, állandósuló árat várhatunk**. Ha az „újrakötést” is vizsgáljuk, akkor eredményeink némileg módosulnak: **a piaci részesedésekben egyfajta „váltógazdaság” lép életbe a két vállalat között, némileg alacsonyabb állandósuló profittal**, mint azt az előző állapotban láttuk. Azonban **az árak itt is jóval a határkölség felett maradnak, a verseny csak látszólagos**.

Ehhez képest vizsgálhatjuk a restriktiókkal kiegészített (tehát a törvénymódosítás utáni) állapotot. Ebben az állapotban a modell eredményei **alapján az inkubens (a kezdetben nagyobb) vállalat adott pontig történő piacvesztését, onnantól pedig piacnyerését és folyamatosan csökkenő profitot várhatunk**.

Rajk Working Papers 2015-16/1

A modell eredményei elsősorban abból a tényből erednek, hogy a törvény hatására **minél alacsonyabb piaci résszel rendelkezik egy vállalat (minél kevesebb ügyfele van) annál könnyebben tud kedvezményt adni** (mivel kevesebb profitot kell feladnia). Ez egy adott ponton azonban megváltozik és a korábban vezető vállalat követővé válik, az, hogy kinek éri meg kedvezményt adni pedig megfordul.

Összegzés

Összességében így a modellek / példák eredményeit és várakozásait vizsgálva arra juthatunk, hogy a törvénymódosítás bevezetése, a megfelelő feltételek teljesülése esetén, **hosszú távon valóban erősödő versenyhelyzet következhet be**, a parlament elvárásainak megfelelően, **azonban rövidtávon a fogyasztók váltási lehetősége lecsökken**.

Ez rövidebb távon konzerválhatja a piacot (lecsökken a váltók száma), viszont hosszabb távon egy – az inkumbens vállalat erejét folyamatosan csökkentő – versenyhez vezet. Fontos azonban, hogy ez csak akkor valósul meg, ha **a váltók aránya a teljes ügyfélarányon belül nem közelít a nullához**, tehát megvalósul az az erős feltételezés, hogy mindig lesznek olyanok egy ügyfélállományban, akik pozitív kedvezmény esetén hajlandóak a váltásra.

Korlátok

A dolgozat a KGFB piac egy stilizált változatának változásait tanulmányozza, ezért számos a piacot befolyásoló tényezőt figyelmen kívül hagy. Ezek között most kettőt emelnénk ki:

1. Egyes modellek²⁵ eredményei alapján a hűségkedvezmények rendszere önmagában is csökkenő piaci versenyhez vezethet, mi a dolgozatban elsődlegesen azt vizsgáltuk, hogy az új szerződésekhez kapcsolódó kedvezmények kapcsán hogy változhat a piac vagy a fogyasztói magatartást, így ezek hatását nem vettük figyelembe.

Gyakorlati következmények

A modellek / példák alapján a törzsszövegben ismertetett következtetésekre jutottunk. Ezeket a következő gyakorlati következményre fordíthatjuk le:

- A váltásra hajlamos ügyfelek száma a törvénymódosítás hatására lecsökkenhet. Ahhoz, hogy a jelenlegi váltási arányt fenn lehessen tartani 1) addicionális meggyőzésre, 2) nagyobb mértékű kedvezményekre van szükség.
- A törvénymódosítás a kisebb szereplőket részesíti előnyben azzal, hogy a nagyok számára költségesebbé teszi a kedvezményadást.
- A törvénymódosítás hatására az iparági összprofit csökkenése várható, szakaszos árcsökkentésekkel. Ha a modell feltételei megvalósulnak, akkor az árak hosszú távon a határköltségbe tartanak.
- A váltáshoz kapcsolódó információkeresés megnehezülhet, ha a váltás gyakoriságának csökkenése miatt az információszolgáltatók száma lecsökken.

²⁵ Klemperer, P. (1987), "Markets with Consumer Switching Costs", *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 102 No. 2, pp. 375–394.

Rajk Working Papers 2015-16/1

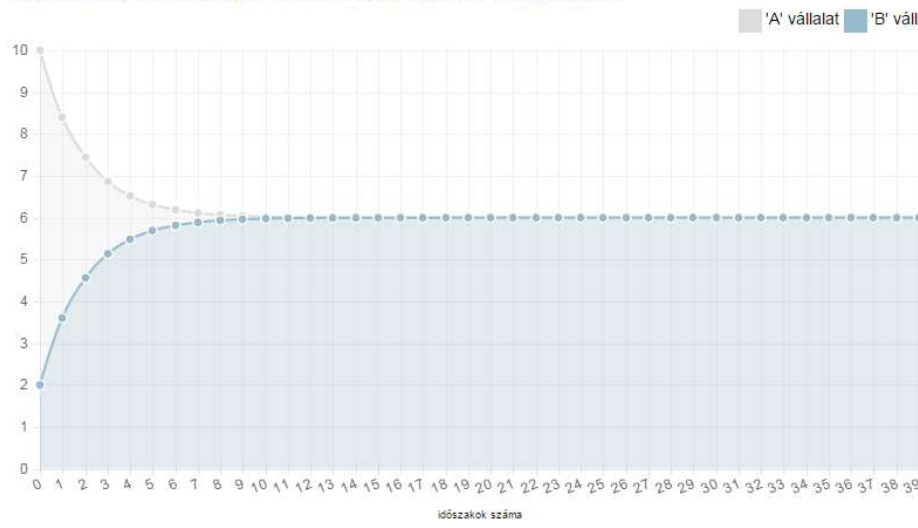
Persze a hűségkedvezmények bevezetése csak lehetőség, nem biztos, hogy valóban bekövetkezik.

2. A váltás költségeit jelenleg jelentősen csökkentik az olyan információs megoldások, amelyek az egyes biztosítók ajánlatait aggregálják. Ezek a szolgáltatások erősen építenek arra, hogy az ügyfelek „gyakran” váltnak, ez képi a működésük egyik alapkövét, ebből tartják fenn magukat. A törvénymódosítással az ő tevékenységük alábbhagyhat vagy akár meg is szűnhet, ez pedig – az információ keresés megnehezédése miatt – tovább növelheti a váltás költségeit.

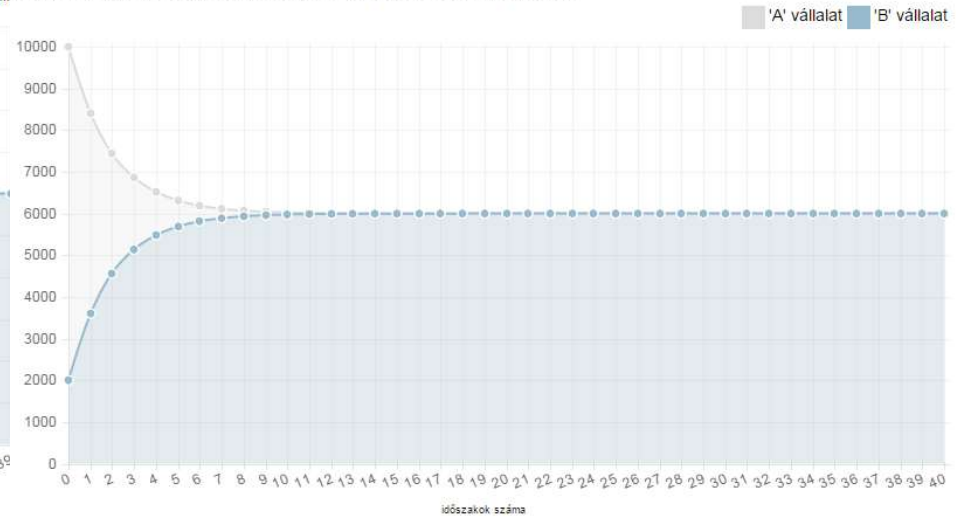
A modellek eredményeinek grafikus ábrázolása

1. Kedvezmény az új szerződéseknek, „újrakötést” nem megengedve

Ügyfélszám szimuláció jelenlegi szabályozás mellett, „újrakötést” nem megengedve

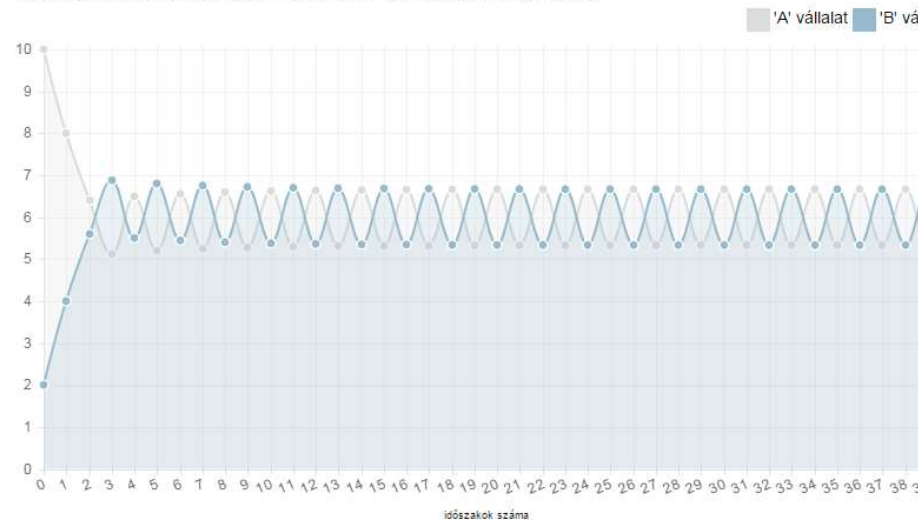

Profit szimuláció jelenlegi szabályozás mellett, „újrakötést” nem megengedve

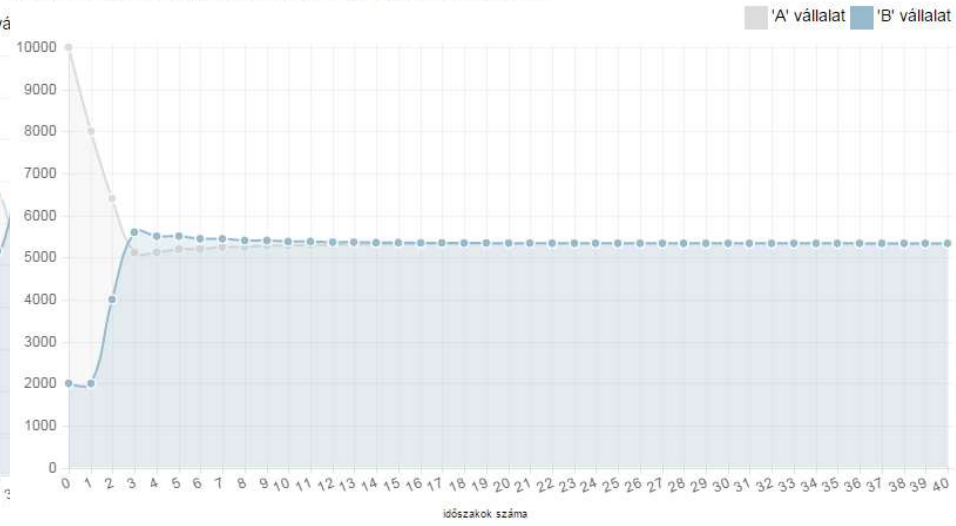

2. Kedvezmény az új szerződéseknek, „újrakötést” megengedve

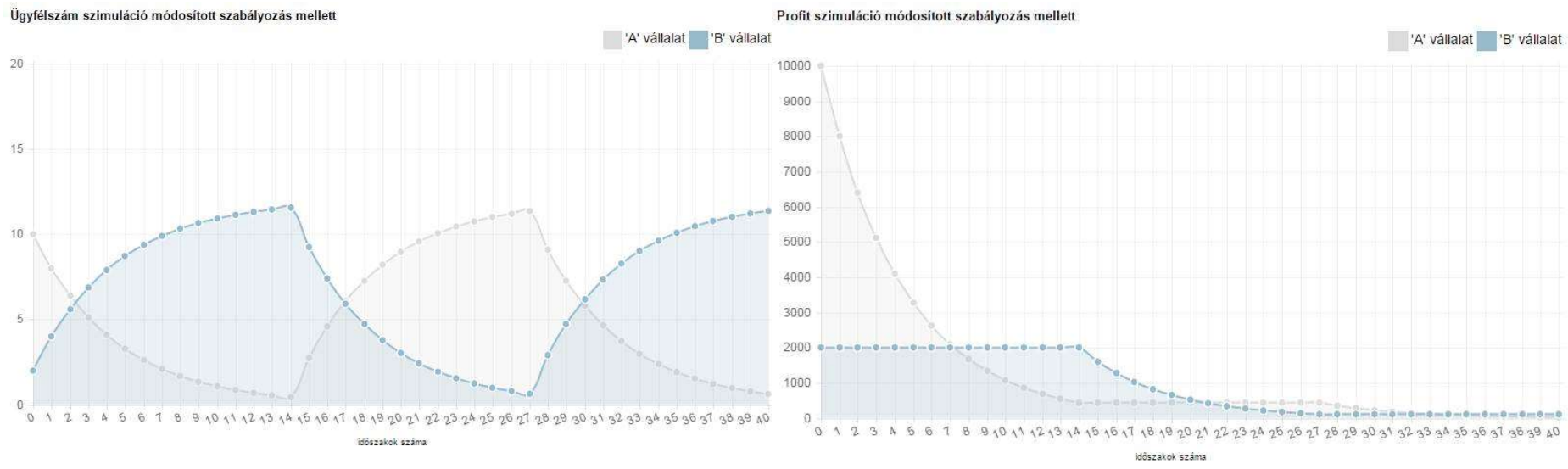
Ügyfélszám szimuláció jelenlegi szabályozás mellett, „újrakötést” megengedve

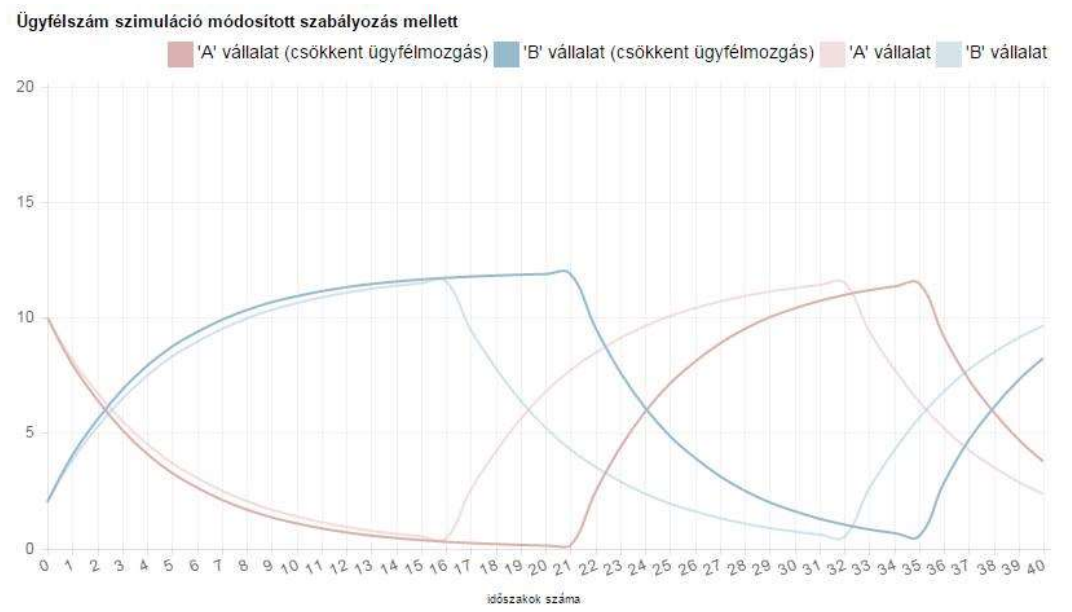
Profit szimuláció jelenlegi szabályozás mellett, „újrakötést” megengedve

3. Módosított szabályozás melletti modell

4. Módosított szabályozás és csökkenő ügyfélmozgás együttes szimulációja

Risk, a New Era of Security

Dzunic Anna

„The more threatening the shadows that fall on the present day from a terrible future looming in the distance, the more compelling the shock can be provoked by dramatizing risk today.”

During the Cold War scholars in the field of International Relations relied heavily on the bipolar construction of the world. The discipline of Security Studies was very much influenced by the (neo)realist approach. After the collapse of the Soviet Union and the disintegration of the two-sided ‘board game’ the framework used by neorealist scholars became somewhat inadequate to explain the complexities of newly emerging threats.

In my research I applied Ulrich Beck’s theory of risk to analyze the changed environment during the 2003 US intervention in Iraq. I argue that Beck’s sociological approach brought into the field of Security Studies is able to overcome the difficulties that are present in our world, where threats are mainly perceived from abstract risks rather than from aggression from single states.

Beck’s theory relies on two main assumptions. First, due to the emergence of new sources of risks, Weber’s means-end rationale used by many IR theories became unreliable. Second, the relationship of the past, present and future has been reversed. According to Beck, we cannot calculate probabilities and assign assurances when predicting the outcome as we do in economics because we are unaware of what event will occur in the first place. We just logically assume that something will happen by the very virtue of risk because we are thinking about catastrophic events that will have tremendous impact on our lives. We just do not know what these events might be, when they will strike and how. It is the magnitude of a potential disaster that inevitable creates the sense of ‘acting now’. In this sense, risk is something that makes us decide upon it in the present based on a future scenario.

One of the major security risks perceived today is terrorism, which is not located at a nation state and means-end rationality is very much useless to predict its consequences. Take the example of 9/11 - who would have predicted that the US can be attacked on its soil by calculating probabilities?

Examining the case of Iraqi intervention, it is clear that the Bush administration had to face a drastically different threat than before. The rules dominating the Cold War era were not applicable to the new war situation. Since the US was not able to provide evidence of WMD capability of the Saddam regime, the Bush administration turned to a rule-altering behavior introducing the concept of pre-emptive war, which was not codified in international law. This changed behavior reflects the change in security environment that takes place in Security Studies emphasizing risk and its uncertainty that it causes. In addition, the United States' intervention in Iraq is a good example to highlight the future-oriented perspective that is key when it comes to acting upon risk. The intervention in Iraq was based on a future worst case scenario, Hussein developing WMD capabilities and distributing them to terrorists, which could have not been ruled out on the basis of knowledge.

Acting on risk, in this particular case, by intervening in Iraq the United States changed reality and opened up a new sphere of possibilities, in particularly giving the best ground to terrorists to be trained and more reasons for people there to turn against the United States. Former Head of US Special Forces in Afghanistan and Iraq, retired Lt. Gen. Michael Flynn recently admitted, that the intervention of Iraq created more brutal terrorist, referring to the individuals who pledged alliance to Islamic State. Flynn admits, policies made back then were based on anger and also in precautionary sense to prevent another 9/11 happening, instead of understanding the root cause of such disastrous act.

We can't think about threats and risks as we did in the past anymore. We need to develop tools that we can use to cope with them. Until that day comes, we can think about Donald Rumsfeld's riddle:

"Now what is the message there? The message is that there are no "knowns." There are things we know that we know. There are known unknowns. That is to say there are things that we now know we don't know. But there are also unknown unknowns. There are things we don't know we don't know. So when we do the best we can and we pull all this information together, and we then say well that's basically what we see as the situation, that is really only the known knowns and the known unknowns. And each year, we discover a few more of those unknown unknowns. It sounds like a riddle. It isn't a riddle. It is a very serious, important matter."